

Vyjádření odborné komise k 11. revizi Mezinárodní klasifikace nemocí

V roce 2027 vejde v českém prostředí v platnost 11. revize Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-11). V současné době vrcholí překlad MKN-11, na kterém se značně podílela minulá odborná komise AKL a nyní v této práci pokračuje současná odborná komise. Samotný jazykový překlad z anglického originálu do českého jazyka zajistil tým lingvistů, odborné týmy zdravotníků (včetně klinických logopedů) se pak zabývají formulacemi odborných termínů v souladu s aktuální tuzemskou odbornou literaturou a výzkumem.

Nynější stav překladu MKN-11 do češtiny můžeme vidět zde: <https://icd.who.int/browse/2024-01/mms/cs>. Nejedná se zatím o kompletně zrevidovanou verzi a můžeme v ní proto místy spatřovat určitou terminologickou nejednotnost.

Už nyní však můžeme pozorovat, že nová revize MKN obsahuje změny týkající se klasifikační struktury, názvů a spektra diagnóz. Můžeme si všimnout též rozlišování dříve zaměňovaných (popř. nejasně vymezených) termínů. Česká verze MKN ve své 11. revizi například jasně rozlišuje termíny „*jazyk*“ a „*řeč*“ a tudíž i poruchy, týkající se jazyka, a poruchy, které souvisí s řečí. V české odborné literatuře dlouho přetrvával zvyk nazývat „*řeči*“ to, co se týká verbální komunikace. Proto i česká verze MKN-10 obsahovala termíny jako „*expresivní porucha řeči*“ (F80.1, v originále „*expressive language disorder*“), ačkoli se jedná o poruchu zasahující do systému jazykových schopností, nikoli řeči. Řeč se vztahuje ke zvukové podobě verbální produkce, zejména k výslovnosti, schopnosti vnímat a produkovat hlásky a funkčnosti hlásek v mluveném projevu (Málková, Smolík & Nováková Schöffelová, 2025). Jazykové schopnosti pak představují soubor znalostí o zvukové podobě, slovní zásobě a gramatických vlastnostech konkrétního jazyka, ale i znalostí týkajících se toho, jak užívat jazyk v sociálním kontextu (Seidlová Málková & Smolík, 2014). V MKN-11 tedy namísto termínu „*expresivní porucha řeči*“ užíváme termín „*vývojová porucha jazyka s narušením převážně expresivního jazyka*“.

Nejvýraznějším novým termínem, který přichází s 11. revizí MKN jsou pro nás nejspíš „**neurovývojové poruchy**“, definované jako *poruchy chování a kognitivních funkcí, které vznikají během vývojového období a které zahrnují významné obtíže při osvojování a provádění specifických intelektuálních, motorických, jazykových nebo sociálních funkcí, které jsou charakteristické komplexní a mnohdy neznámou etiologií* (MKN-11, 2024). Do této kategorie spadá většina diagnóz, které v 10. revizi MKN patřily do skupiny „*poruchy psychického vývoje*“ (v MKN-10 F80-F89), např. vývojové poruchy jazyka, poruchy autistického spektra, vývojové poruchy učení, vývojová porucha motorické koordinace. Do neurovývojových poruch se řadí v rámci MKN-11 i porucha pozornosti s hyperaktivitou, která v MKN-10 spadala do „*poruch chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a dospívání*“ (v MKN-10 F90-F98). Výraznou změnou v klasifikační struktuře je zahrnutí

vývojových poruch intelektu do neurovývojových poruch, dříve stál tento typ poruch pod názvem „mentální retardace“ mimo kategorii „*poruch psychického vývoje*“ i „*poruch chování a emocí s obvyklým nástupem v dětství a dospívání*“. Tato klasifikační změna patrně odráží změny v uvažování o kombinaci mezi vývojovými poruchami jazyka, vývojovými poruchami intelektu a dalšími neurovývojovými poruchami v rámci jednoho případu (např. Volkers, 2018).

MKN-11 již neobsahuje některé diagnostické jednotky známé z předchozí revize, a naopak vytváří diagnostické jednotky nové. Typickým příkladem může být odstranění jednotky Aspergerův syndrom (v rámci MKN-10 F84.5) ze skupiny „*poruch autistického spektra*“ v rámci MKN-11. Naopak skupina „*vývojové poruchy jazyka*“ byla v rámci MKN-11 rozšířena o jednotku „*vývojová porucha jazyka s narušením převážně pragmatického jazyka*“.

Mezinárodní klasifikace nemocí se ani ve své 11. revizi nevyhne určitým úskalím. U některých diagnóz existují velmi nejasná diferenciálně diagnostická kritéria, a to i v mezinárodní perspektivě. Například řada studií (Norbury, 2014; Taylor & Whitehouse 2015; Ellis Weismer, et al., 2020) poukazuje na nejasnosti ohledně postavení vývojové poruchy jazyka s narušením převážně pragmatického jazyka (6A01.22) v kontinuu mezi poruchami autistického spektra a poruchami jazyka. Dále MKN-11 stejně jako MKN-10 postrádá alespoň základní rozlišení některých typů diagnóz týkajících se dospělého věku, se kterými kliničtí logopedi (ale i kliničtí psychologové) často pracují. Jedná se především o diagnostickou jednotku afázie (MA80.0), jejíž různé typy představují výrazně odlišné postupy a nároky na poskytovanou klinicko-logopedickou intervenci. V oblasti klinické logopedie může být problematické také využívání medicínské terminologické logiky, která není vždy v souladu s určitými – mezi logopedy, speciálními pedagogy, ale i psychology – vžitými názvy diagnóz. Např. *MA80.1 Dysfázie* zde není koncipována jako vývojová porucha, ale jako mírnější forma afázie.

V přelomovém období, ve kterém se nyní nacházíme, kdy MKN-11 v ČR ještě nevstoupila v platnost, ale terminologie z MKN-10 se již jeví jako zastaralá, vnímá odborná komise potřebu sjednotit způsob, jakým budou kliničtí logopedi s názvy diagnóz nakládat. Odborná komise proto doporučuje členům AKL tento postup: **používat názvy diagnóz z MKN-11 a zároveň do závorky uvádět jejich název dle MKN-10. Např. 6A01.0 Vývojová porucha zvukové podoby řeči (dle MKN-10 F80.0 Specifická porucha artikulace řeči).**

Věcné komentáře a připomínky k soudobé podobě MKN-11 ze strany členů AKL směrem k odborné komisi jsou velmi vítány.

Použité zdroje:

1. ELLIS WEISMER, Susan, et al. A preliminary epidemiologic study of social (pragmatic) communication disorder relative to autism spectrum disorder and developmental disability without social communication deficits. *Journal of autism and developmental disorders*, 2020, 51: 2686-2696.
2. MÁLKOVÁ, Gabriela; SMOLÍK, Filip; NOVÁKOVÁ SCHÖFFELOVÁ, Miroslava. *Baterie diagnostických testů jazyka - BDTJ*. Praha: Karolinum. 2025.
3. NORBURY, Courtenay F. Practitioner review: Social (pragmatic) communication disorder conceptualization, evidence and clinical implications. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 2014, 55.3: 204-216.
4. SEIDLOVÁ MÁLKOVÁ, Gabriela; SMOLÍK, Filip. *Vývoj jazykových schopností v předškolním věku*. Praha: Grada. 2014.
5. TAYLOR, Lauren J.; WHITEHOUSE, Andrew JO. Autism spectrum disorder, language disorder, and social (pragmatic) communication disorder: overlaps, distinguishing features, and clinical implications. *Australian Psychologist*, 2016, 51.4: 287-295.
6. VOLKERS, Naomi. Diverging views on language disorders: Researchers debate whether the label “developmental language disorder” should replace “specific language impairment.”. *The ASHA Leader*, 23(12), 44-53. 2018.
7. World Health Organization, 1993. *ICD-10: International classification of diseases*. 10th revision.
8. World Health Organisation, 2022. *International Classification of Diseases*. 11th Revision.